

IRYDION

LITERATURA – TEATR – KULTURA

tom III

nr 2

**Komitet Redakcyjny czasopisma
„Irydion. Literatura – Teatr – Kultura”**

Redaktor naczelny
dr hab. prof. AJD Adam REGIEWICZ

z-ca Redaktora naczelnego
dr hab. prof. AJD Artur ŻYWIOŁEK

członkowie redakcji
dr hab. prof. AJD Agnieszka CZAJKOWSKA
dr hab. prof. AJD Anna WYPYCH-GAWROŃSKA

Sekretarz redakcji
dr Joanna WAROŃSKA

Redaktor tematyczny
dr hab. prof. AJD Artur ŻYWIOŁEK

Rada Naukowa

prof. dr hab. Dariusz KOSIŃSKI (Uniwersytet Jagielloński)
prof. dr hab. Dariusz ROTT (Uniwersytet Śląski)
prof. PhDr Maria SOBOTKOVÁ (Univerzita Palackého v Olomouci)
doc. dr Larysa VAKHNINA (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy)
prof. dr hab. Andrzej ZAKRZEWSKI (Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie)

Recenzenci

dr hab. Katarzyna FAZAN (Uniwersytet Jagielloński)
prof. dr hab. Irena JOKIEL (Uniwersytet Opolski)
prof. dr hab. Wojciech KACZMAREK (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II)
dr hab. Joanna KISIEL (Uniwersytet Śląski)
prof. dr hab. Jarosław ŁAWSKI (Uniwersytet w Białymstoku)
dr hab. prof. UKSW Anna SZCZEPAN-WOJNARSKA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

Procedura recenzowania jest zgodna z wytycznymi Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego:

1. Złożone artykuły naukowe wstępnie ocenia Komitet Redakcyjny.
2. Teksty pozytywnie zaopiniowane otrzymują kod, a następnie są kierowane do dwóch niezależnych zewnętrznych recenzentów.
3. Recenzenci nie znają nazwisk ani afiliacji Autorów, którzy nie znają nazwisk recenzentów (zasada *double-blind review process*).
4. Pisemna recenzja kończy się jednoznacznym wnioskiem o zakwalifikowaniu artykułu do publikacji lub o jego odrzuceniu. Jeśli tekst wymaga poprawek, autor otrzymuje recenzję, zawierającą odpowiednie sugestie.

Wersja papierowa czasopisma jest wersją pierwotną

AKADEMIA IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE

IRYDION

LITERATURA – TEATR – KULTURA

tom III
nr 2

dawniej:

PRACE NAUKOWE AKADEMII IM. JANA DŁUGOSZA
W CZĘSTOCHOWIE. FILOLOGIA POLSKA. HISTORIA I TEORIA
LITERATURY

Częstochowa 2017

Redaktor naczelny wydawnictwa
Andrzej MISZCZAK

Korekta
Paulina PIASECKA

Redaktor techniczny
Piotr GOSPODAREK

Projekt okładki
Damian RUDZIŃSKI

© Copyright by Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2017

ISSN 2391-8608

Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie
42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. (34) 378-43-29, faks (34) 378-43-19
www.ajd.czyst.pl
e-mail: wydawnictwo@ajd.czyst.pl

SPIS TREŚCI

Obecność <i>sacrum</i>	7
Artur ŻYWIOŁEK	
Miejsca <i>sacrum</i>	9
Sacred Place (Summary)	23
Adam REGIEWICZ	
Usłyszeć świętość. Audioantropologia w poszukiwaniu odgłosów <i>sacrum</i>	25
To Hear Holiness. Audio-Anthropology in Search of the Sacred Sounds (Summary)	42
Наталья НИКОЛАЕВА	
Старое вино в новые мехи: понятия древнегреческой культуры в христианском контексте Ареопагитик	43
Stare wino do nowych buklaków: kultura starożytnej Grecji w chrześcijańskim <i>Corpus Dionysacum</i> , korpusie pism areopagicznych (Streszczenie)	49
Old Wine in a New Wineskin: Ancient Greek Cultural Concepts in the Christian Context of <i>Corpus Areopagiticum</i> (Summary)	50
Aleksandra ARASZKIEWICZ	
Przypowieść o zaginionej owcy w dwóch dramatach Hroswity z Gandersheim (<i>Pafnucy</i> oraz <i>Abraham</i>)	51
Allegory about lost sheep in two dramas of Hrotsvitha of Gandersheim (<i>Paphnutius</i> and <i>Abraham</i>) (Summary)	62
Robert K. ZAWADZKI	
Anioła Ślązaka uwagi o Kościele katolickim (na podstawie <i>Idea causarum</i>) ...	63
Angelus Silesius' Remarks on the Catholic Church (Based on <i>Idea Causarum</i>)	75
Barbara SZARGOT	
Minotaur w teatrze Nerona. Reinterpretacja <i>Quo vadis</i> Henryka Sienkiewicza w czeskim musicalu	77
The Minotaur in Nero's Theatre. <i>Quo Vadis</i> ' Reinterpretation in the Czech Musical (Summary)	88
Alicja MAZAN-MAZURKIEWICZ	
„Naiwne, śmieszne, naiwne, niedołążne, śmieszne, śmieszne” – Janusza Korczaka (nie)dosięganie Boga	89
“Naïve, Funny, Naïve, Infirm, Funny, Funny” – (Not)reaching God by Janusz Korczak (Summary)	98
Zofia ZARĘBIANKA	
Wymiary przestrzeni w dziele poetyckim Karola Wojtyły	99
The Dimensions of Space in the Poetic Work of Karol Wojtyła (Summary)	108
Mirosław GOŁUŃSKI	
Gra w/z <i>sacrum</i> w <i>speculative fiction</i> (<i>Księga wszystkich godzin</i> Hala Duncana) ...	109
A Play in/with Sacrum in Speculative Fiction in <i>The Book Of All Hours</i> by Hal Duncan (Summary)	125

Michał WILK	
Wiara, religia, Bóg w kontekście kategorii wolności w tekstach poetyckich Jacka Kaczmarskiego	127
Faith, Religion and God in the Context of Freedom in Jacek Kaczmarski's Poetic Texts (Summary)	144
Joanna WAROŃSKA	
Barabasz w kulturze XX wieku. Znaczenia postaci oraz sposób jej istnienia ...	145
Barabbas in the Culture of 20th Century. Functions of the Character and Its Manner of Existence (Summary)	162
Maria SZCZEŚNIAK	
<i>Postać Oranta</i> Władysława Hasiora – pomiędzy tradycją a nowatorstwem	163
Władysław Hasior, <i>Orant Figure</i> – between Tradition and Innovation (Summary)	173
Elżbieta HAK	
(Nie)realna rzeczywistość w twórczości Zdzisława Beksińskiego	175
(Do Not) the Real Reality in the Works of Zdzisław Beksiński (Summary)	185
Maciej JANIK	
Edyta Stein w Lublińcu, czyli o odkrywaniu filozofa i świętej w środowisku lokalnym	187
Edith Stein in Lubliniec – Discovery of a Philosopher in a Local Community (Summary)	210
Ewelina DZIEWOŃSKA-CHUDY	
Papieskie spotkania z młodzieżą. Jasna Góra 1991 i 2016	211
The Pope's Meeting with the Young People. Jasna Gora in 1991 and 2016 (Summary)	224
RECENZJE	
Maciej SZARGOT	
<i>Nie-Boska komedia</i> romantyków (recenzja wydania krytycznego pierwodruku <i>Nie-Boskiej komedii</i> Zygmunta Krasińskiego w opracowaniu Magdaleny Bizior-Dombrowskiej, Toruń 2015)	227
Barbara SZARGOT	
Biografia bez intymistyki. O książce Krzysztofa Stępnika <i>Henryk Sienkiewicz. Studia z mikrobiografiki prasowej</i>	231
Barbara SZARGOT	
O <i>Quo vadis</i> – rocznicowo	237
Elżbieta HURNIK	
Między „wesołą apokalipsą” a literaturą migracyjną. [Rec.: Stefan H. Kaszyński, <i>Literatura austriacka. Od Moderny do Postmoderny</i> , Biblioteka Telgte, Poznań 2016, ss. 185 (2 nlb.)]	245

Obecność *sacrum*

Tytułowa fraza przywodzi na myśl znaną rozprawę Leszka Kołakowskiego *Obecność mitu*. To odniesienie nie jest przypadkowe. Problematyka *sacrum*, podobnie jak ongiś problematyka mitu, miała – i nadal ma – swoje burzliwe dzieje, naznaczone już to wykluczeniem z przestrzeni publicznego dyskursu, już to afirmacją, czy nawet intelektualną modą. Ścisłe związki łączące *sacrum* i mit stały się przedmiotem uchodzących za klasyczne prac Mircei Eliadego, Rudolfa Otto, Josepha Campbella, Van der Leeuwa; prac, w których doświadczenie świętości – dialektyczne, afektywne, irracjonalne, niekiedy niewyraźne – rozpoznane zostało jako nieusuwalny element kulturotwórczych procesów. Mit sakralności przyjmował rozmaite formy i uobecniał się w licznych „założycielskich”, nie tylko dla zachodniej cywilizacji, narracjach kulturowych.

Nie sposób jednak odpowiedzialnie mówić na temat obiektywności *sacrum*, skoro, jak twierdzi Louis Dupré, „dla człowieka religijnego każdy przedmiot czy wydarzenie może stać się święte”. To ludzka aktywność, intencjonalność czy pragnienie przekształcają przedmioty i wydarzenia w symbole (mity) sakralne, choć trzeba równocześnie zauważyć, że to nie człowiek tworzy sakralność, lecz raczej sakralność zostaje człowiekowi objawiona.

Badania sakrologiczne w Polsce i w Europie mają swoją złożoną dynamikę. Przed rokiem 1989 prace na temat relacji między kulturą a sferą *sacrum* były z oczywistych względów politycznych traktowane marginalnie, choć nie podobna tym mianem określić osiągnięć na przykład lubelskiej szkoły sakrologicznej (i kerygmatycznej). Wszak już w 1960 roku prof. Stefan Sawicki zainicjował na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim działalność Zakładu Badań nad Literaturą Religijną. Przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych to swoista rekonkwista sakralna: nie sposób objąć bezliku publikacji i wydarzeń artystycznych poświęconych problematyce *sacrum*.

Z kolei po roku 2001 ukonstytuował się nurt postsekularyzmu – jako nowa perspektywa oglądu niejednoznacznych relacji między religią i sferą społeczną. „Sekularny rewizjonizm” miał swojego „ojca” w osobie Jürgena Habermasa, który po tragicznym zamachu na World Trade Center opublikował tekst *Wierzyć i wiedzieć*, dość powszechnie uznawany za „manifest” postsekularyzmu. W roku

2004 Habermas spotkał się z przyszłym papieżem Benedyktem XVI, z którym debatował nad obecnością religii i doświadczenia *sacrum* we współczesnym zsekularyzowanym świecie. Czy spotkanie obu myślicieli przyniosło spodziewane rezultaty? Choć wielu obserwatorów wątpi w szczerze intencje licznych „sekularnych rewizjonistów”, to jednak nie sposób nie dostrzegać symptomaticznego na swój sposób powrotu do refleksji nad doświadczeniem religijnym w sferze dyskursu społecznego.

Przedkładając czytelnikom nowy numer „Irydiona”, poświęcony, *nomen omen*, problematyce *sacrum*, chcemy powtórzyć pytania o miejsce i kulturotwórczą rolę religii, religijności, teologii, doświadczenia boskości, świętości – w całej ich złożoności ewokowanej w licznych tekstach literackich i nie-literackich. Czytelnik znajdzie tu analizy, prezentacje i odczytania tematyki sakrologicznej, ujęte w rozmaitych perspektywach historycznych, estetycznych czy metodologicznych. Ten wielogłosowy obraz fundamentalnej, bądź co bądź, kwestii przyczyni się, miejmy nadzieję, do odnowy badawczych eksploracji zagadnienia *sacrum*, a także pozwoli zrozumieć, że doświadczenia świętości i boskości nieprzerwanie oddziałują na kulturę i status człowieka późnej nowoczesności.

Artur Żywiołek